

Kā Latvijā ieviesīsim reformēto KLP? Ieviešanas scenāriji un to novērtējums. Piena ražotājiem nozīmīgās lietas

2005. gada 30. marts

Strādāja LVAEI pētnieki:

Danute Jasjko, Guna Salputra, Valda Bratka, Andris Miglavs, Ludmila Fadejeva, Ludmila Frolova,
Dmitrijs Feldmans, Anastasija Radionova

Ar padomu palīdzēja ZM speciālisti Ilona Rodina, Ilze Muriņa, Aija Vīgnere

Runā: Guna Salputra

Šodien par:

- ❑ Vai un kāpēc Latvijā jāievieš reformētā KLP?
- ❑ Kādas ir Latvijas izvēles?
- ❑ Reformētās KLP ieviešanas scenāriji, to analīzei izmantotās metodes un vērtēšanas kritēriji.
- ❑ Tiešmaksājumu reformas ietekmes novērtējums

Kopējās lauksaimniecības politikas reformas mērķi

- ❑ Uz tirgu orientētas lauksaimniecības uzņēmējdarbības attīstība:
 - Paaugstināt ES lauksaimniecības konkurētspēju un pārtikas kvalitāti;
 - Dot iespēju lauksaimniekam izvēlēties, ko audzēt uz savas zemes;
- ❑ Ilgtspējīgas un videi draudzīgas lauksaimniecības attīstība
- ❑ Lauku attīstība.
 - Tiešo ienākumu atbalstu novirzīt no ražošanas uz ražotāju;
 - Nodrošināt pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem;
 - Nodrošināt labāku līdzsvaru starp tiešajiem maksājumiem un lauku attīstību

Pasākumi KLP reformas mērķu īstenošanai

- ❑ Pārmaiņas tirgus politikas pasākumos – intervences iepirkumu nosacījumu maiņa
- ❑ Tiešo maksājumu atdalīšana no noteiktas lauksaimnieciskās ražošanas
- ❑ Lauku atbalsta pasākumu papildus finansēšana no modulācijas rezultātā pieejamiem finanšu resursiem
- ❑ Savstarpējās atbilstības ievērošana – vides, pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku veselības un labturības standartu sasniegšana

1. Tirgus politikas pasākumi – jau spēkā arī Latvijā

- ❑ KLP intervences pasākumu ietekmes mazināšana Eiropas tirgū:
 - Rudzu izslēgšana no intervences
 - Intervences cenu samazinājums sviestam (par 25 % līdz 2007.gadam) un sausajam vājpiena pulverim (par 15% līdz 2006.gadam).

Vienlaikus ar ES cenu samazinājumu piena sektorā, Latvijā piena cenas turpinās pakāpeniski pieaugt līdz ar piena kvalitātes uzlabošanos

- ❑ Kompensējošs atbalsts pienam ar pieaugošu likmi līdz 2006.gadam
 - 2004.g. 8,15 EUR/t; 2005.g.16,31 EUR/t; 2006.g. 24,49 EUR/t
 - Sākot no 2007.gada, piena atbalsts jāiekļauj VM aploksnē.

2. Tiešmaksājumu atdalīšana no ražošanas – Latvijai vēl priekšā, ieviešot **Vienotā maksājuma (VM) shēmu**

Šobrīd Latvijā - **Vienotā platības maksājuma (VPM) shēma.**

Reformētās KLP **Vienotā maksājuma (VM) shēmas** ieviešana (ar iespēju piemaksāt arī papildus valsts tiešos maksājumus). Latvijai bija tiesības to darīt jau 2005.gadā, un ir jāizdara ne vēlāk, kā 2009.gadā.

VM tiesības tiek piešķirtas par LIZ ha,

tajā skaitā: apsēto aramzemi, pļavām, ganībām, papuvēm un obligāto atmatu kategorijai pielīdzināmajām platībām.

VM tiesības dod iespēju saņemt* maksājuma likmi par katru VM atbilstošu LIZ ha.

UZMANĪBU! Uz VM tiesībām piesakās vienu reizi VM shēmas ieviešanas gadā. Kas pirmajā gadā nepieteiksies, VM tiesības arī nākotnē nevarēs saņemt!

VM tiesības var pārdot (kopā ar LIZ vai bez tās), nomāt (tikai kopā ar LIZ) vai veikt citus darījumus.

* jābūt nodrošinātai obligāto vides, pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku veselības un labturības standartu ievērošanai

2. Tiešmaksājumu atdalīšana no ražošanas

Latvijai ir izvēle:

- Pilnīga atdalīšana –visus tiešmaksājumus iekļaujot Vienotajā maksājumā (atbalsts ir tikai par platību neatkarīgi no kāda produkta ražošanas apjomiem);
- Dalēja atdalīšana, noteiktu TM daļu tomēr joprojām maksājot par produkcijas vienību (ha vai mājlopu):
 - laukaugiem – tam novirzot līdz 25%,
 - pienam (bet tikai līdz 2006.gada beigām) – līdz 100%
 - dažādas likmju kombinācijas liellopu sektorā, piem., līdz 100% no zīdītājgovīm un 40% no liellopu kaušanas prēmijām,
 - aitu mātēm – līdz 50%,
 - sēklu ražošanai – līdz 100%,

no attiecīgajam sektoram pieejamās TM aploksnes.

TM atdalīšana no ražošanas pakāpeniski novedīs pie strukturālām pārmaiņām visā lauksaimniecības sektorā. Lauksaimnieki varēs brīvāk izvēlēties savu ražošanas stratēģiju atbilstoši tirgus vajadzībām.

3. Modulācija - Latvijā ne agrāk, kā 2013.gadā

- ❑ Tiešmaksājumu samazinājums lielām saimniecībām, kam TM saņemamais atbalsts pārsniegs EUR 5000 (LVL 3514).

ES-15 valstīs 2005.gadā samazinājums par 3%, 2006.g. -4%, 2007.g. un turpmākajos gados - 5%.

- ❑ Ne mazāk, kā 80% no dalībvalsts modulācijas fonda tiks atstāti valsts rīcībā lauku atbalsta pasākumu papildus finansēšanai.
- ❑ Modulācija jaunajās dalībvalstīs – tikai pēc ES tiešmaksājumu likmju 100% līmeņa sasniegšanas. Tas būs 2013.gadā.

Ņemot vērā Latvijas lauku saimniecību struktūru, šim pasākumam Latvijā nebūs izšķiroša ietekme.

4. Savstarpējās atbilstības (zemes un saimniecību pārvaldības prasību) ievērošana – Latvijā obligāta pēc VM ieviešanas

Pašlaik Latvijā

VPM shēma.

Vides aizsardzības prasības, kuras nosaka pati dalībvalsts -

zemes uzturēšana labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

Ieviešot reformētās KLP **VM shēmu**

Prasības standartu sasniegšanai pārsvarā jau šobrīd ir iestrādātas Latvijas likumdošanā.

18 regulās un direktīvās definētu vides, pārtikas nekaitīguma, dzīvnieku un augu veselības un dzīvnieku labturības standartu pakāpeniska sasniegšana līdz 2007.gadam,

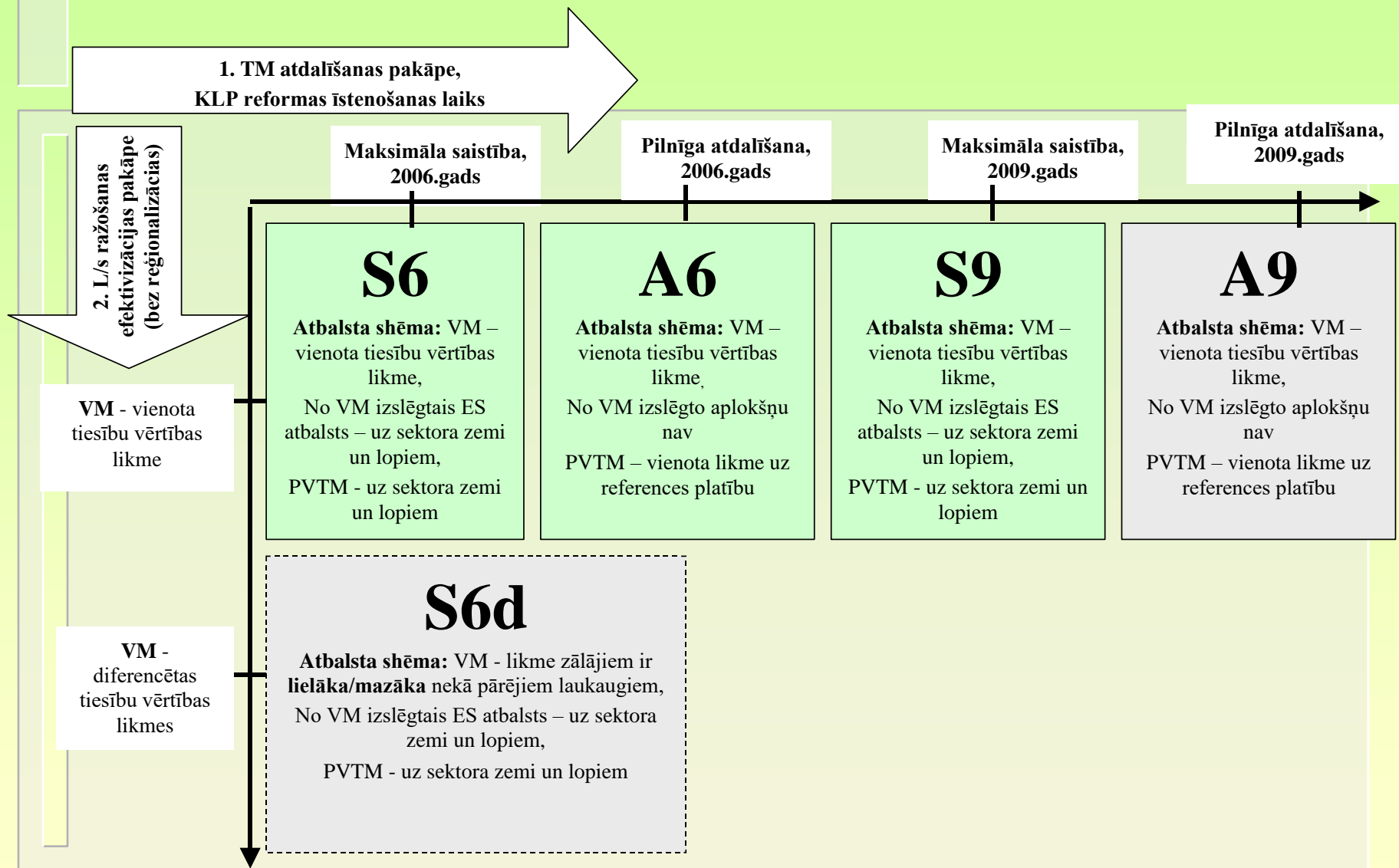
kā arī prasība nodrošināt labus lauksaimniecības un vides apstākļus – obligāts priekšnosacījums tiešā atbalsta saņemšanai.

Izvēlu kopsavilkums.

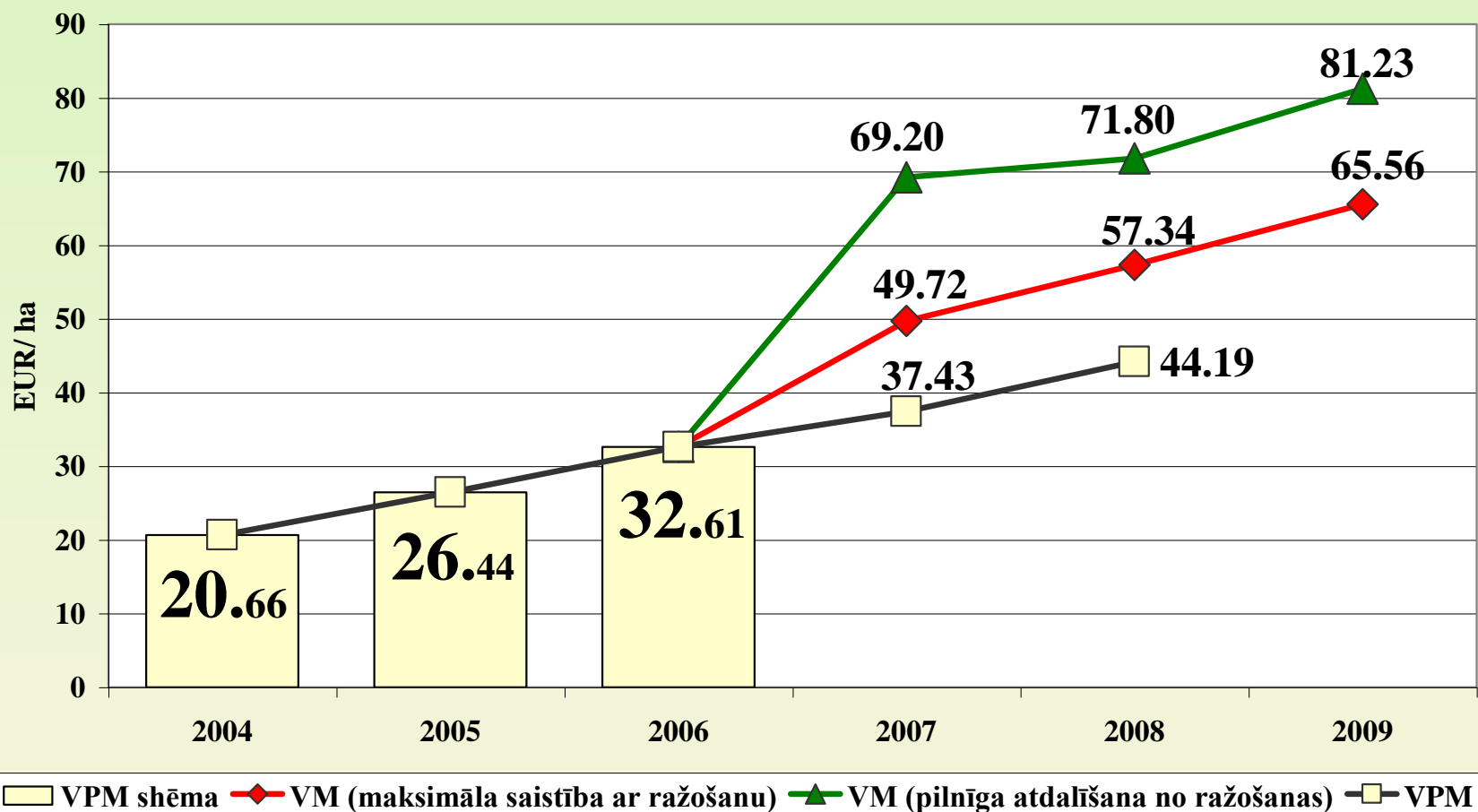
Tiešmaksājumu sistēmas reforma Latvijā – agrāk vai vēlāk? Kādā veidā?

- ❑ Kad ieviest VM shēmu?
 - 2007. – 2009. gads
- ❑ Cik lielā mērā atdalīt TM no ražošanas?
 - pilnīga atdalīšana
 - maksimāli iespējama sasaiste
 - jaukti, citi pārejas varianti
- ❑ Kādu shēmu izvēlēties VM īstenošanai?
 - reģionāli neitrālu
 - reģionāli diferencētu

Reformētās KLP ieviešanas scenāriji

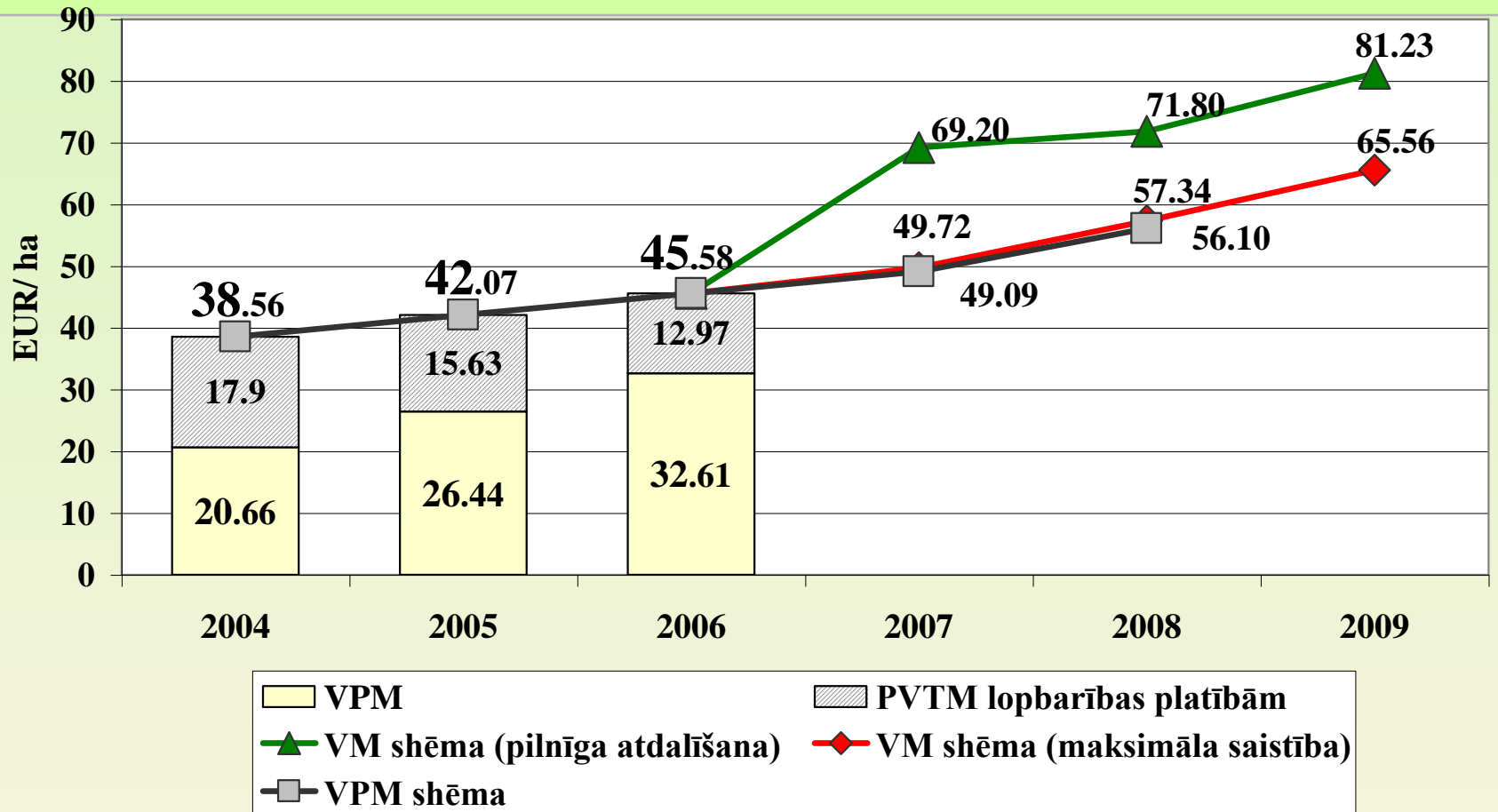

No ražošanas atdalītais maksājums - **VPM** vai **VM**, 2004.-2009.gadā, EUR/ha

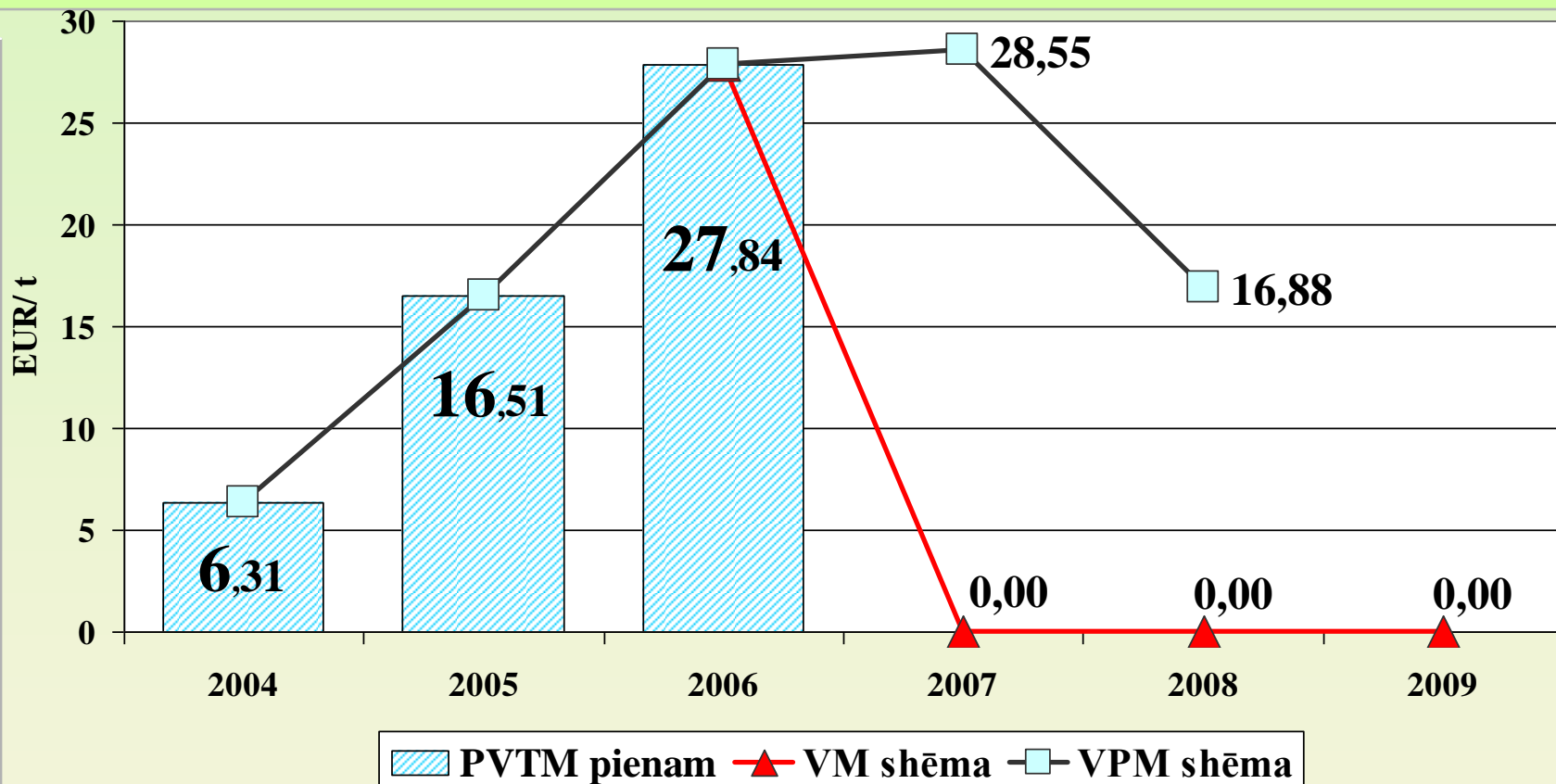
Avots: LVAEI aprēķini, izmantojot R1782/2003

Tiešie maksājumi par lopbarības platībām, 2004.-2009.gadā, EUR/ha

Avots: LVAEI aprēķini, izmantojot R1782/2003

Tiešie maksājumi par pienu, 2004.-2009.gadā, EUR/t

Avots: LVAEI aprēķini, izmantojot R1782/2003

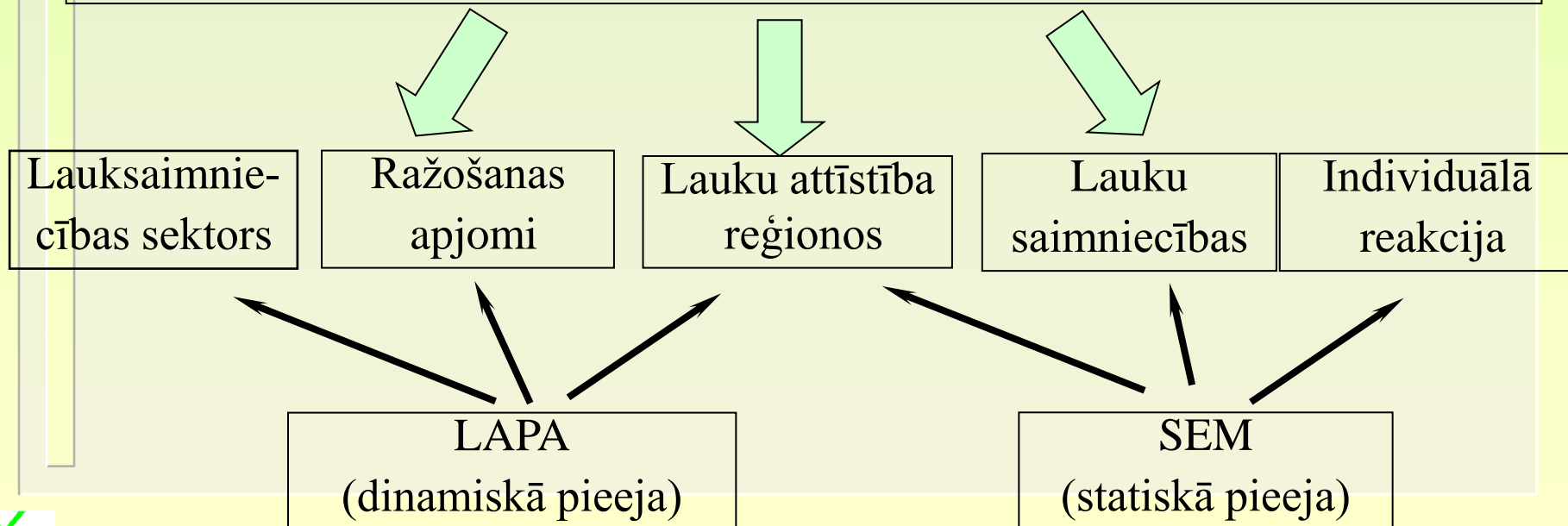
Resursu izmantošanas pieņēmumi

Resursu veids	2003. - 2007.g.		2008. - 2013.g.	
	Cenas	Daudzums	Cenas	Daudzums
Algotais darbaspēks	1,110	0,93	1,04	0,94
Sēkla:*				
pirktā	1,016	1		
pašražotā	1,016	1		
Lopbarība*	1,016	1		
Minirālmēsli*	1,058	1		
Pesticīdi*	1,031	1		
Veterinārās izmaksas*	1,031	1		
Degviela	1,029	0,98	1,004	0,98
Elektroenerģija	1,082	1,015	1,014	1,015
Kurināmais	1,082	0,98	1,014	0,98
Resursu atdeve (tehniskā pieauguma koeficients)	1,01			

* Pieaugums periodam no 2003.g. līdz 2009.gadam

2003.gada KLP reformas vērtēšanas kritēriji un izmantojamās metodes

1. Lauksaimniecības sektora un atsevišķu saimniecību grupu ienākumi;
2. Lauksaimnieciskās ražošanas attīstība;
3. Galveno ražošanas resursu izmantošana (*zeme, darbaspēks*);
4. Pieejamā atbalsta izmantošanas pakāpe;
5. Ieviešanas šoks – “saimnieku labsajūtas” faktors
6. Administrēšanas izmaksas.

Sektora politikas un attīstības modelis LAPA: pamatnosacījumi un pieņēmumi

Dinamisks reģionālais daļēja līdzsvara optimizācijas sektora modelis

- ❑ Meklē optimālo ražošanas struktūru lielākās peļņas gūšanai, mainot iepriekšējā aprēķinātā gada resursu izvietojumu pieļaujamo pārmaiņu robežās
- ❑ Sektora rādītājus iegūst kā reģiona aprēķināto rādītāju kopsummu
- ❑ Produkcijas cenas veidojas kā funkcija no politikas cenām, Eiropas iekšējā tirgus cenām un pieprasījuma/piedāvājuma attiecības Latvijas tirgū. Tomēr nav cenu inflatīvā palielinājuma lauksaimniecības precēm, bet ir - ražošanā izmantotajiem resursiem
- ❑ Netiek ņemtas vērā iespējamās investīcijas un ražošanas tehnoloģiju pārmaiņas (nemainīgs darbaspēka ieguldījums un nolietojuma vērtība)
- ❑ Ražošanas efektivitāte ZT progresa rezultātā ik gadus palielinās
- ❑ Piena un cukura sektoros ražošanas attīstību tieši ierobežo pārdošanas kvotas
- ❑ Valsts atbalsta kopsumma veidojas atkarībā no modelētajiem ražošanas apjomiem un politikas scenārijam atbilstoši uzdotajām atbalsta likmēm
- ❑ Sākotnējā informācija par sektora ražošanu veidota kā 2001.-2003.gada vidējie faktiskie rādītāji

Saimniecību ekonomikas statistiskais modelis SEMS: pamatnosacījumi un pieņēmumi

Statiskais modelis reformētās KLP ieviešanas scenāriju novērtēšanai saimniecību līmenī

- ❑ 2003.gada 703 SUDAT saimniecību dati (ekonomiskais lielums 2 ELV un vairāk)
- ❑ Nemainīga saimniecību ražošanas struktūra
- ❑ Netiek ņemtas vērā iespējamās investīcijas un ražošanas tehnoloģiju pārmaiņas (nemainīgs darbaspēka ieguldījums un nolietojuma vērtība)
- ❑ Saimniecības saņem 100% no iespējamā atbalsta, 2013.gadā ievērtēta ES noteiktā atbalsta modulācija
- ❑ MLA maksājumi atkarībā no konkrētās saimniecības atrašanās MLA kategoriju apgabalos
- ❑ Rezultāti ekstrapolēti atbilstoši katras saimniecības pārstāvēto saimniecību skaitam (saimniecības svaram)

Ko vēlējāties noskaidrot?

Kāda varētu būt TM reformas ietekme uz:

1. Lauksaimniecības sektoru
2. Dažādu grupu saimniecībām
3. Lauku attīstību reģionos
4. Dažādu lauksaimniecības sektoru attīstību
5. Dažādām saimnieku interešu grupām ieviešanas gadā:
“labsajūtas” novērtējums...

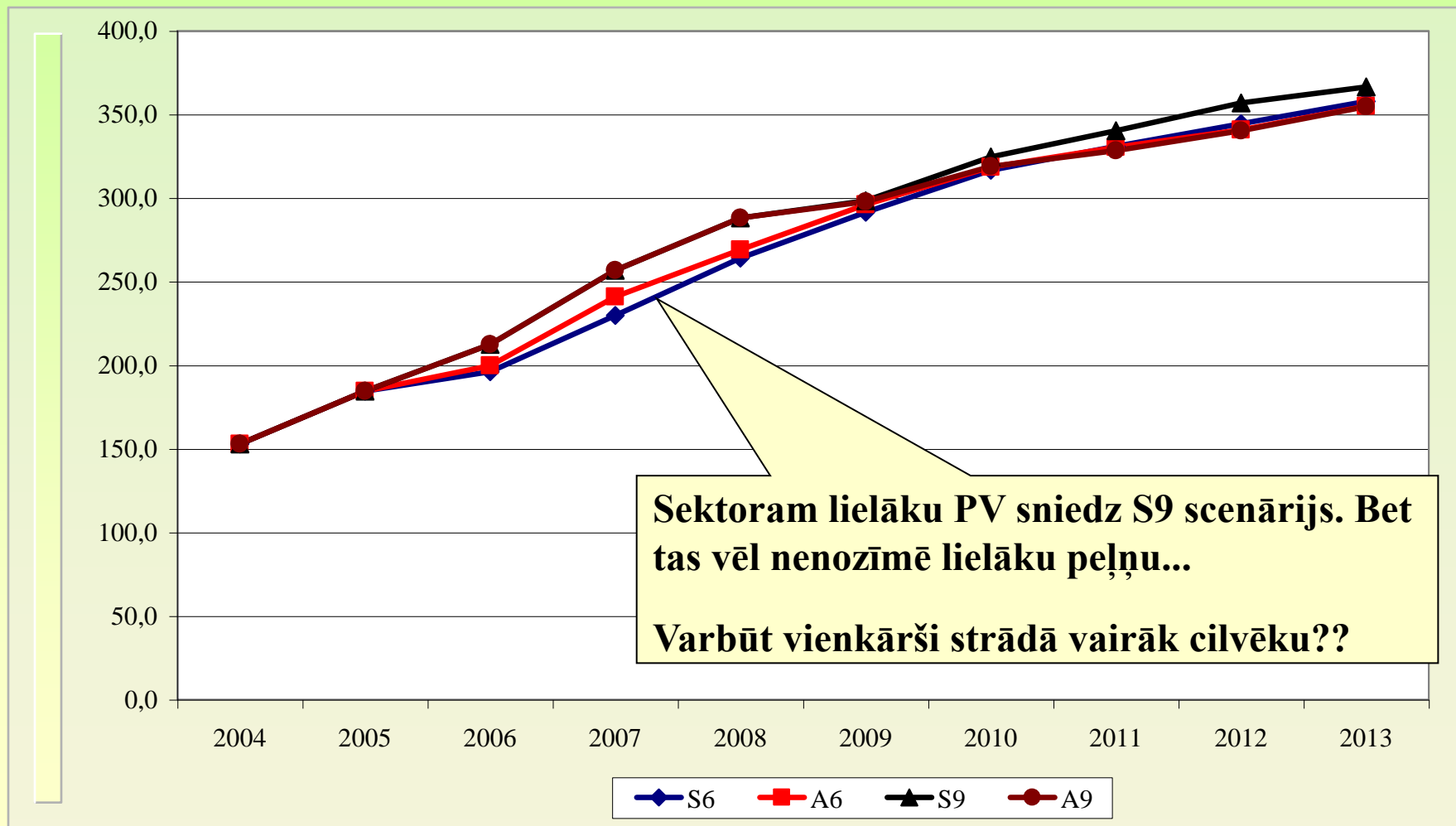
Kā skatīt rezultātus?

- ❑ Pieņemam, ka saimnieki pieņems racionālus saimniekošanas lēmumus
- ❑ Rādītājus ir jāvērtē salīdzinājumā pa dažādajiem scenārijiem – lielāks/mazāks, daudz/maz, nozīmīgi/nenožīmīgi
- ❑ Aprēķinu rezultātus nedrīkst vērtēt kā prognozētos sektora attīstības rādītājus
- ❑ saimniecību ekonomiskā modelī SEMS analizēta nemainīga ražošanas struktūra, bet saimnieki pieņem racionālus saimniekošanas lēmumus un struktūru mainīs
- ❑ dinamiskais modelis LAPA reaģē uz modelī iekļautajiem pieņēmumiem – bet ne visu varam formalizēt
- ❑ mūsu pētījuma secinājumi nav politikas rekomendācija

1. Kā TM reforma ietekmēs:
Latvijas lauksaimniecības sektoru kopumā?

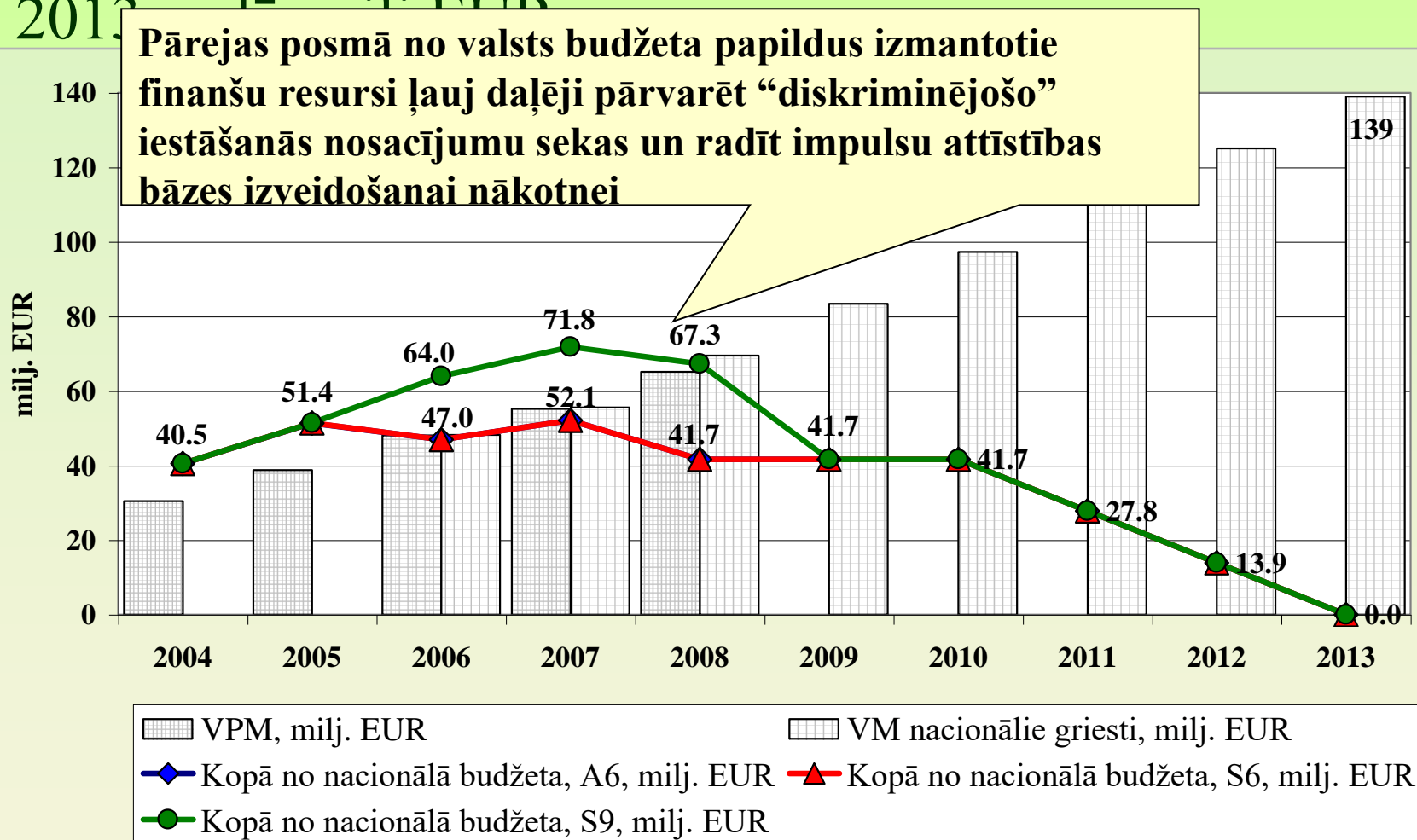
Prognozētie kopējie Latvijas lauksaimniecības sektora ienākumi (PV*), milj.Ls

*PV = Izlaide – Izmaksas + Darbaspēks + Subsīdijas

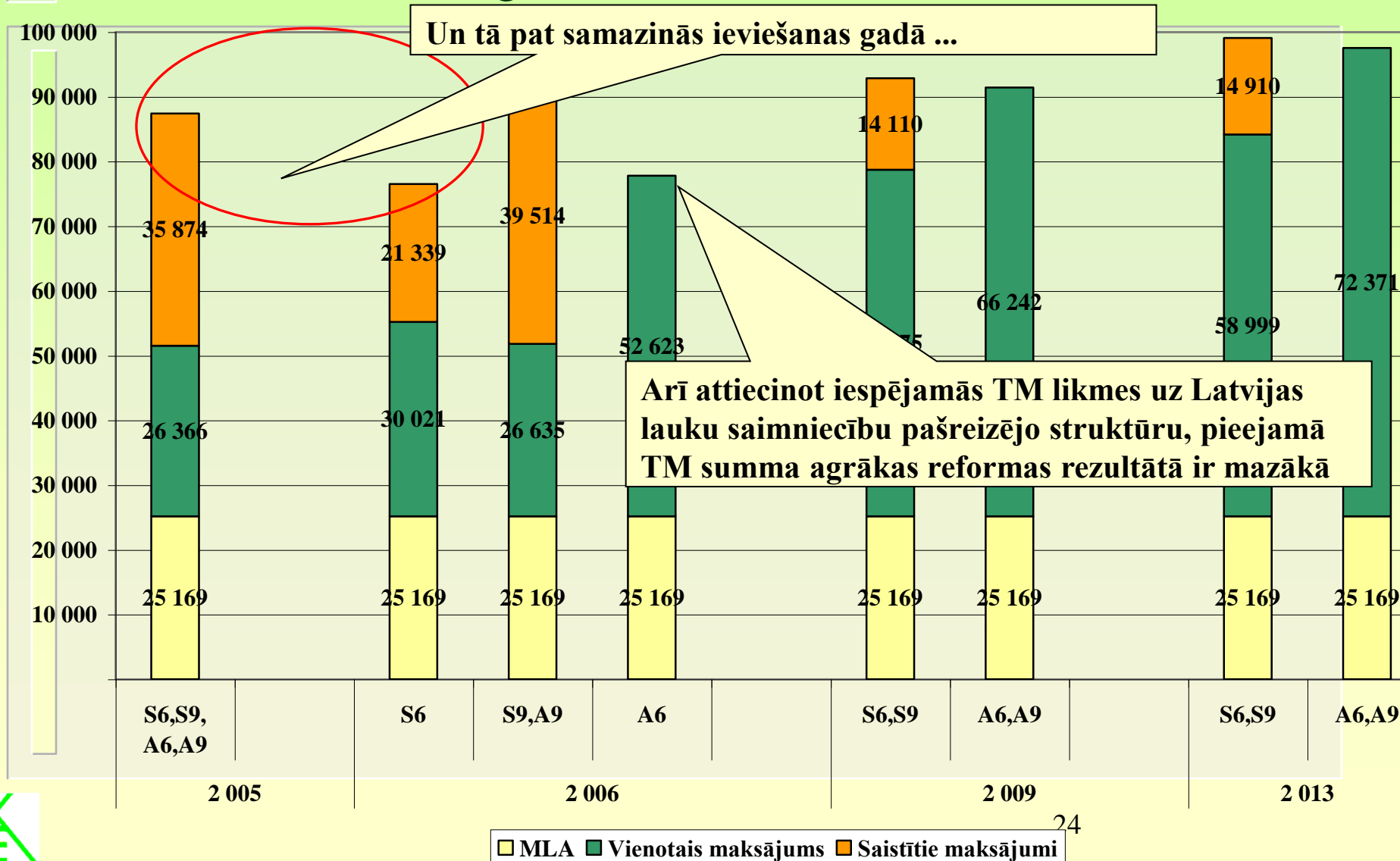
Scenāriju tiešmaksājumu maksimālā finansējuma no ES un nacionālā budžeta salīdzinājums 2004.-

2013. gada 15. jūnijā: EUR

Avots: LVAEI pēc R1782/2003

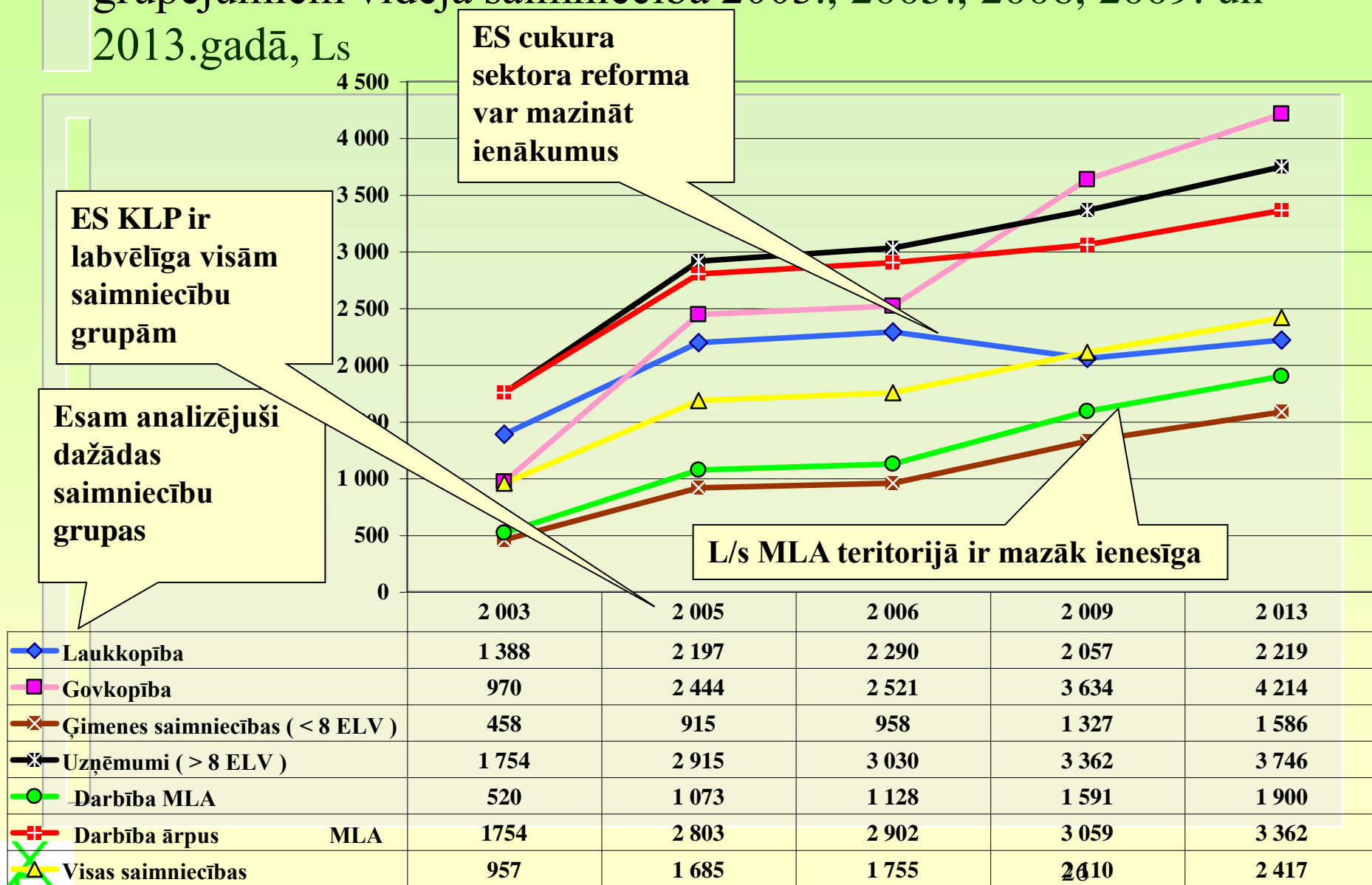
Atbalsta apjoms un struktūra saimniecībās ar ekonomisko lielumu 2 ELV un vairāk analizējamos scenārijos 2005., 2006., 2009. un 2013. gadā, tūkst. Ls

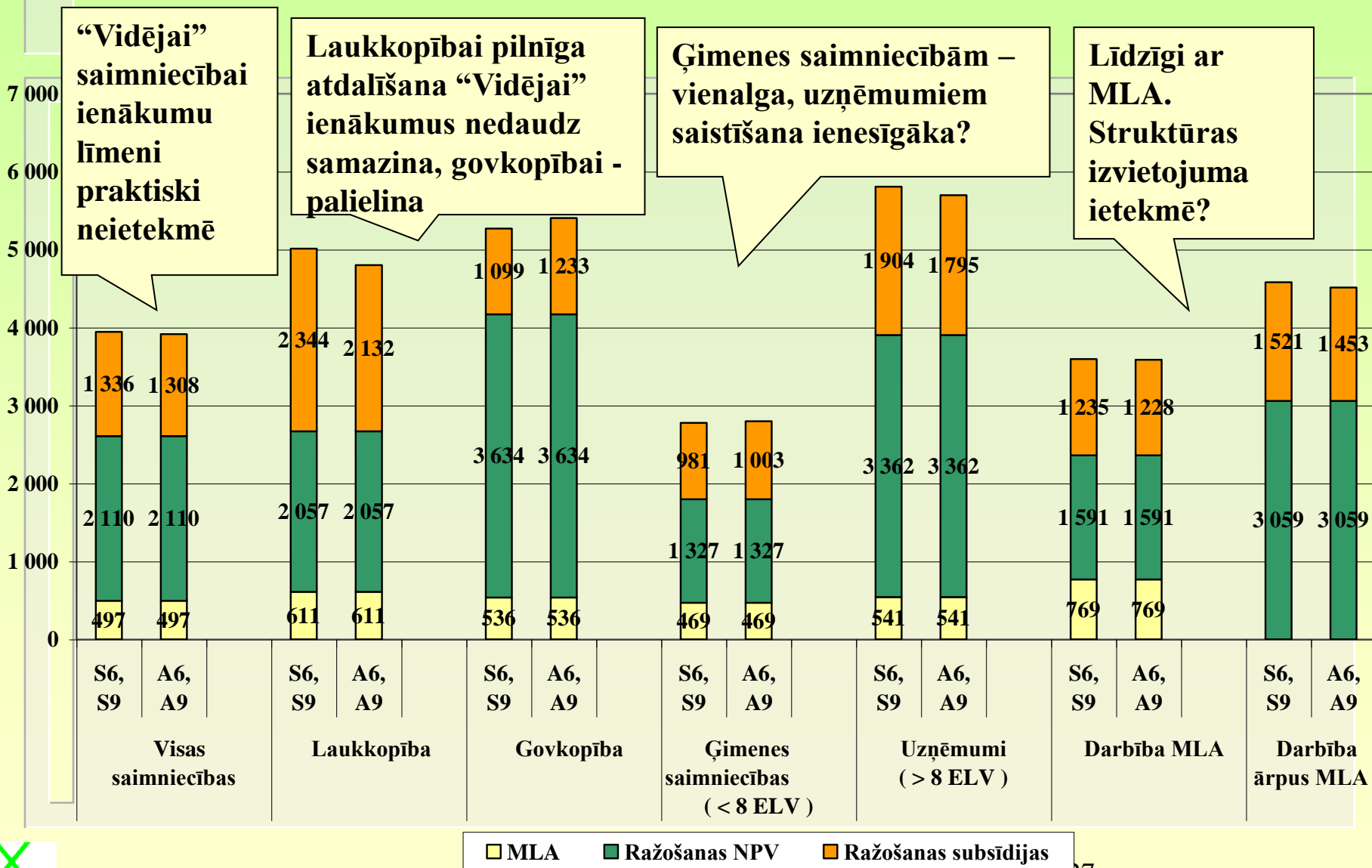
2. Kā ES tiešmaksājumu (TM) reformas varianti ietekmētu dažādu grupu saimniecības

Ražošanas NPV atbilstoši dažādiem saimniecību grupējumiem vidējā saimniecībā 2003., 2005., 2006, 2009. un 2013.gadā, Ls

NPV uz vienu darba spēka vienību atbilstoši dažādiem saimniecību grupējumiem vidējā saimniecībā 2009.gadā, Ls

“Vidējai” saimniecībai ienākumu līmeni praktiski neietekmē

Laukkopībai pilnīga atdalīšana “Vidējai” ienākumus nedaudz samazina, govkopībai - palielina

Ģimenes saimniecībām – vienalga, uzņēmumiem saistīšana ienesīgāka?

Līdzīgi ar MLA. Struktūras izvietojuma ietekmē?

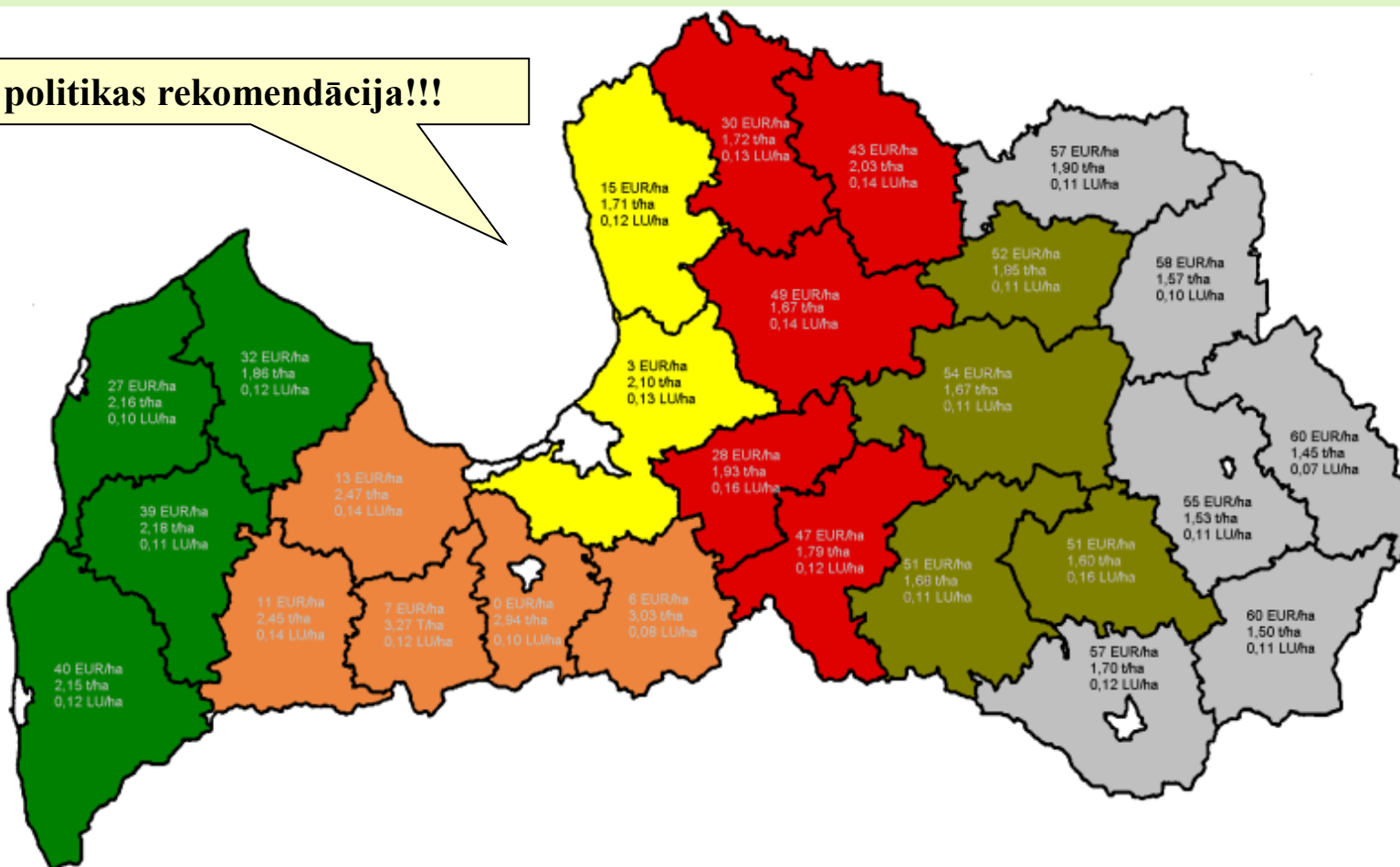
MLA Ražošanas NPV Ražošanas subsīdijas

3. Kā ES tiešmaksājumu (TM) reforma ietekmēs lauku attīstību Latvijas reģionos?
Kā varam to novērtēt?

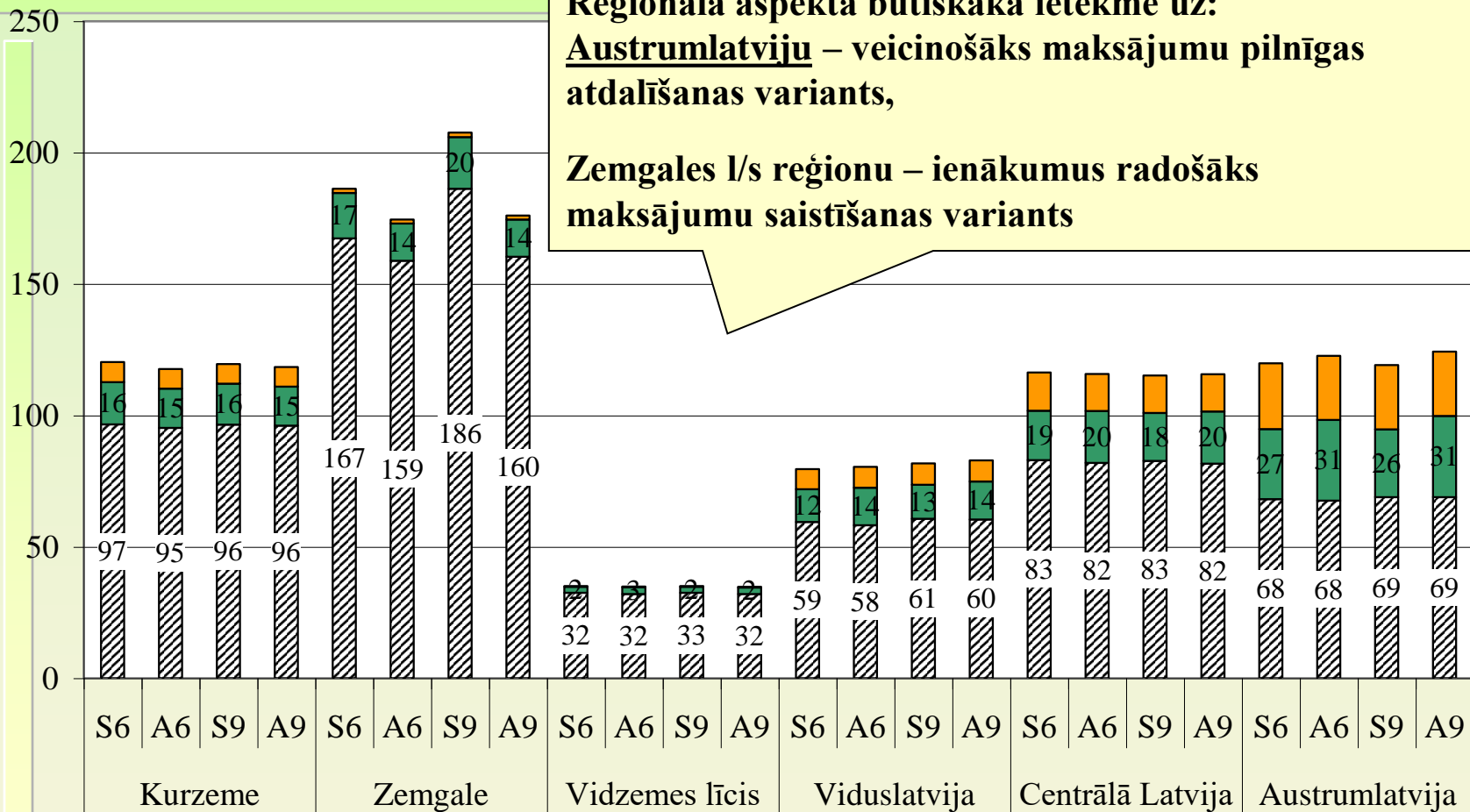

Analīzē pieņemtais Latvijas reģionālais dalījums.

Tā nav politikas rekomendācija!!!

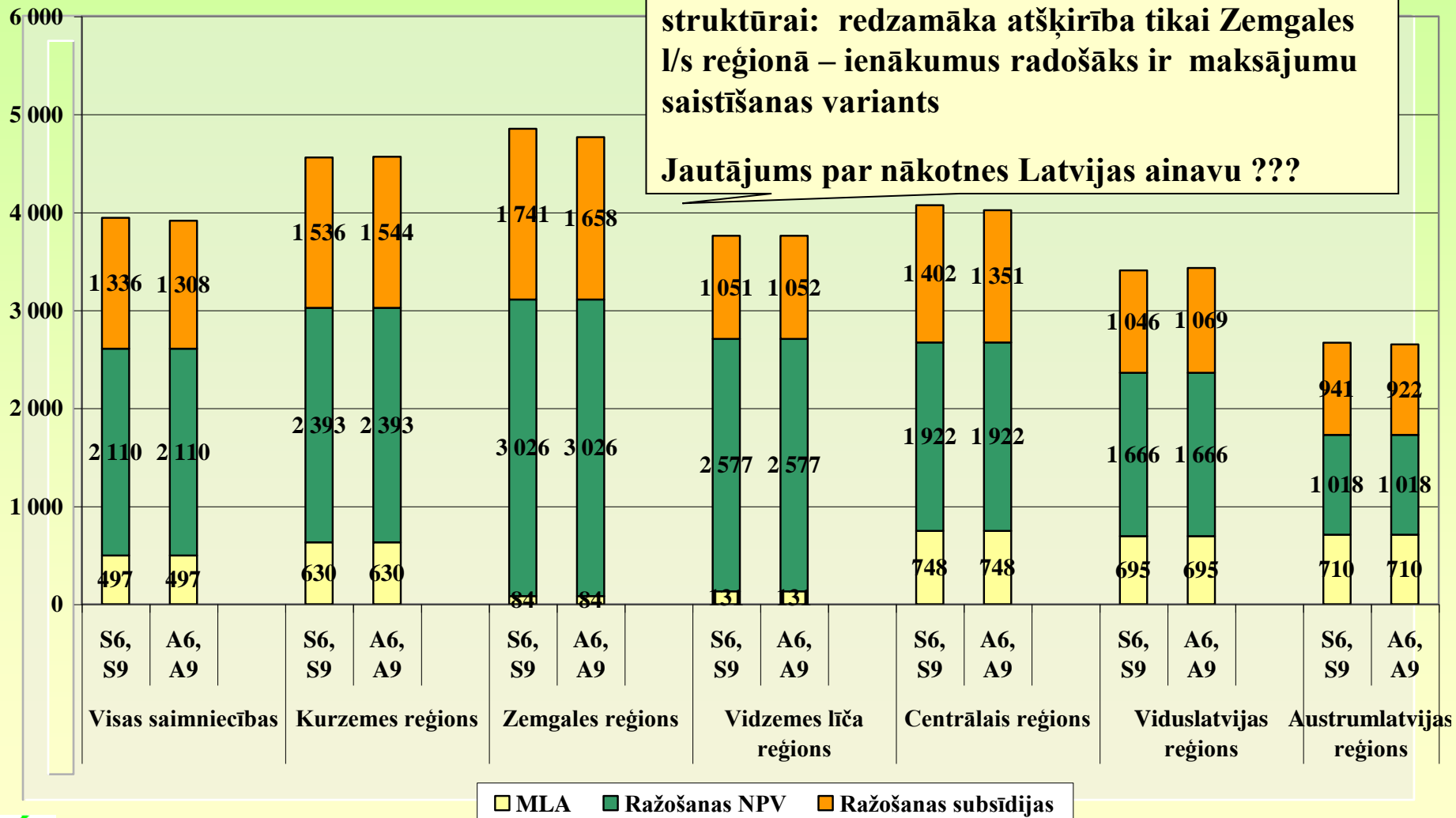
Latvijas lauksaimniecības sektora pievienotās vērtības prognozējamā struktūra reģionos 2013. gadā, milj.Ls

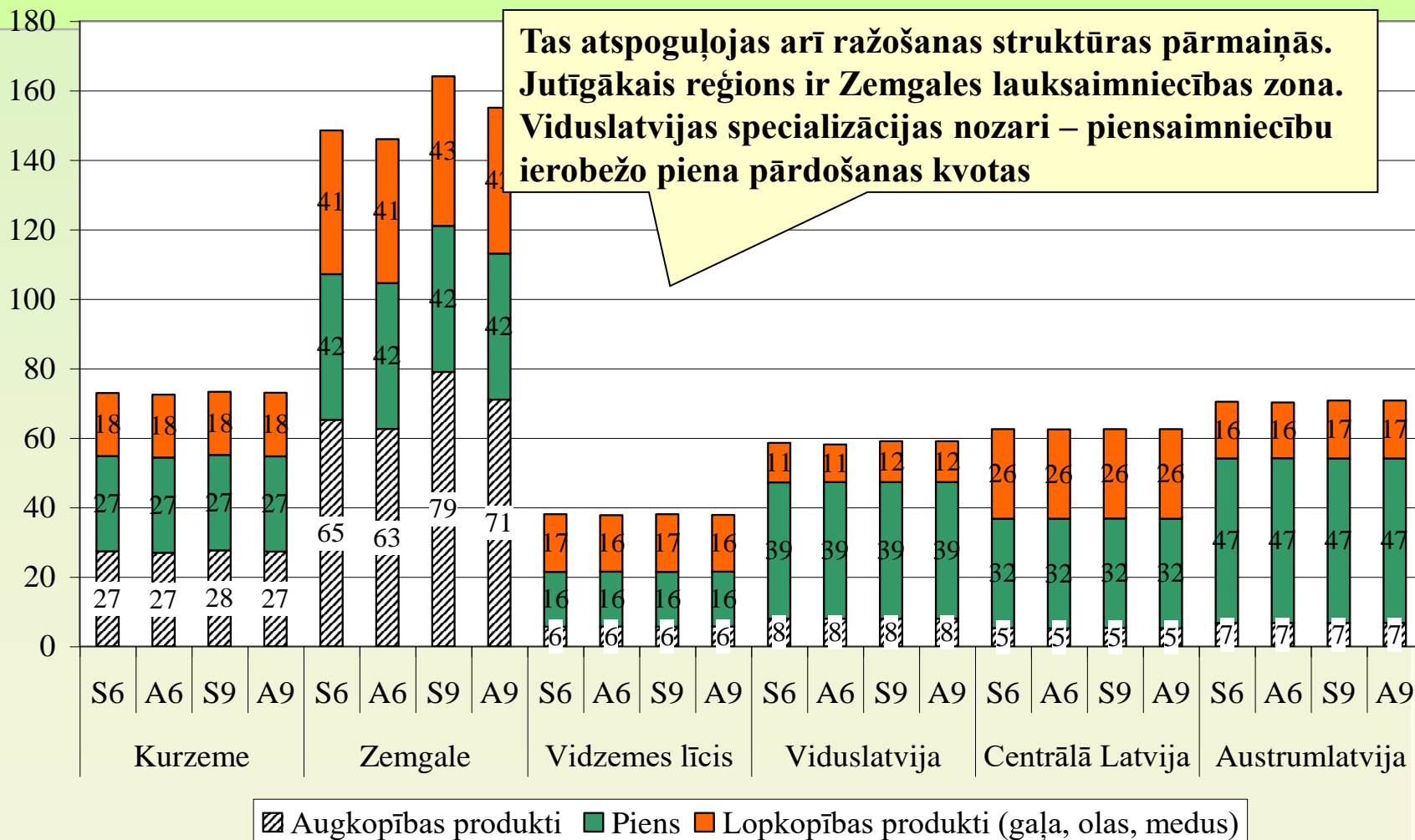
LAPA modeļa rezultāti

▨ Ražošana ■ TM ■ LMA

NPV uz vienu darba spēka vienību vidējā saimniecībā dažādos reģionos 2009.gadā, Ls

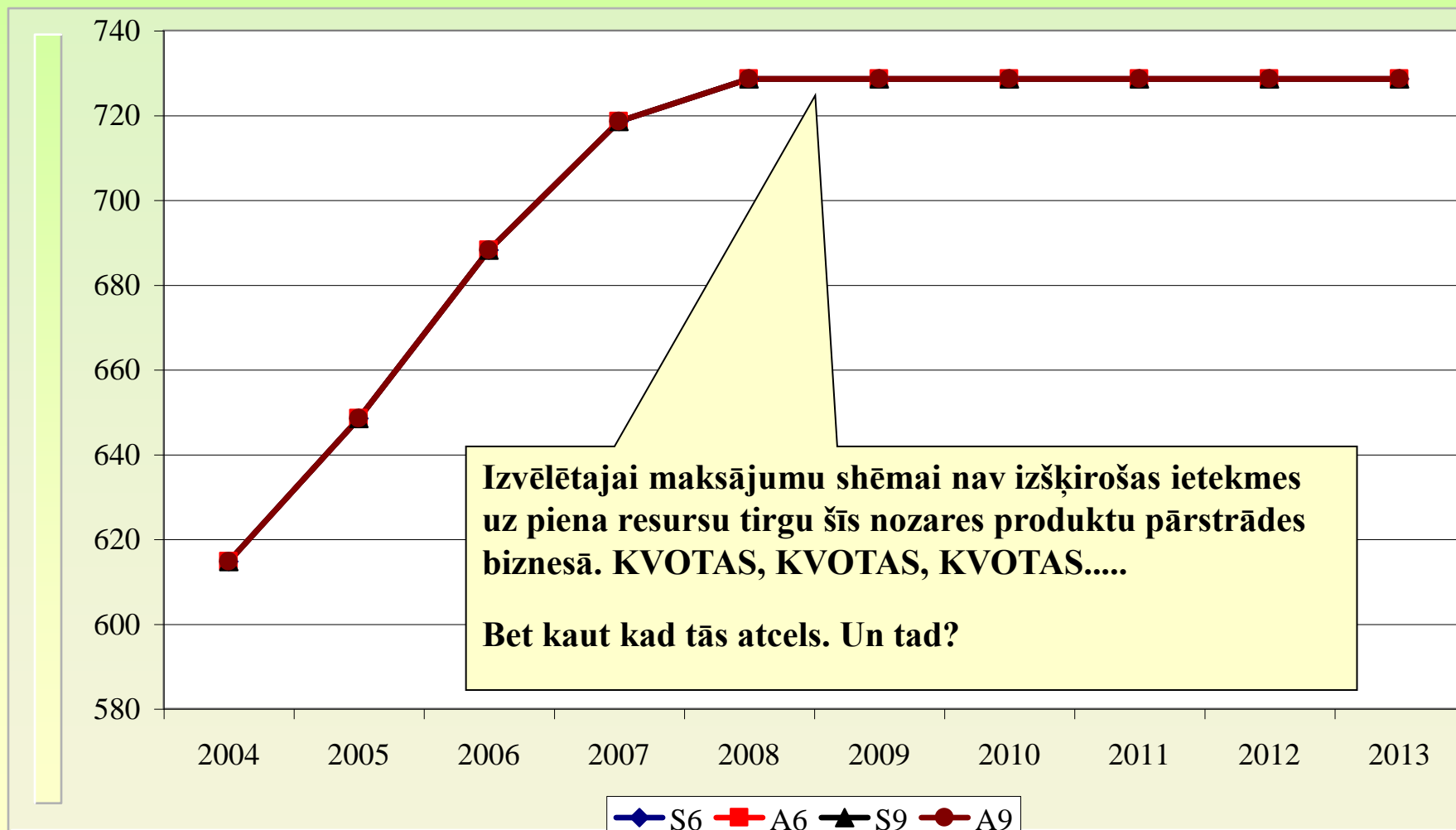
Latvijas lauksaimniecības ražošanas nozaru devums dažādos reģionos 2009. gadā, milj.Ls

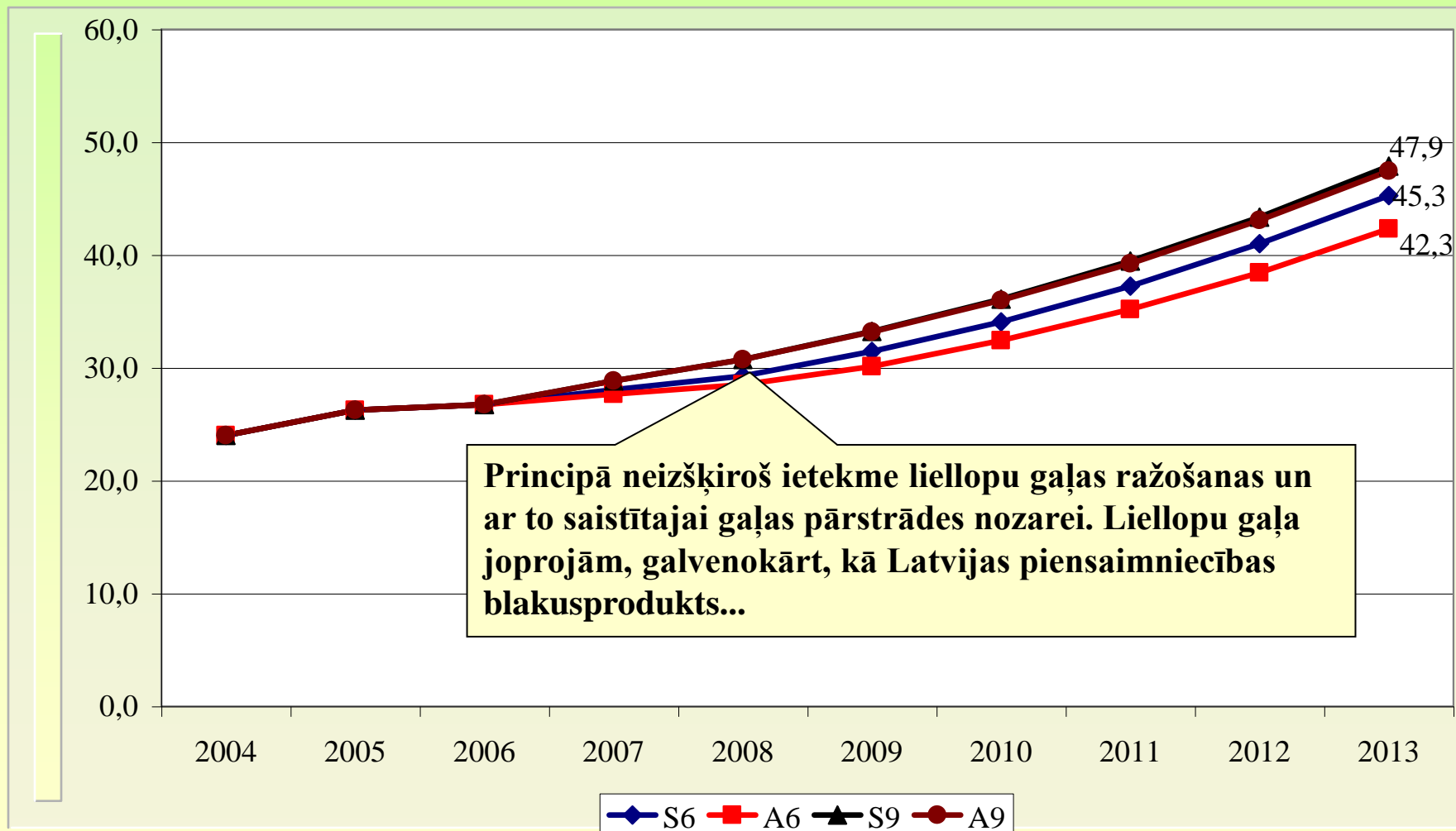
4. Vai reformētās TM politikas dažādie scenāriji ietekmētu dažādu ar Latvijas lauksaimniecību saistīto sektoru attīstību?

Piena ražošanas prognozes periodā no 2004.g. līdz 2013.gadam, tūkst.t.

Liellopu gaļas ražošanas prognozes periodā no 2004.g. līdz 2013.gadam, tūkst.t.

5. Vai reformētās politikas ieviešana saimniekiem būtu sāpīga?

Vērtējam dažādo saimnieku interešu grupu “*labsajūtas pārmaiņas*” ieviešanas gadā

Ienākumu pārmaiņas dažādu grupējumu (pēc specializācijas) saimniecībās S6 un S9 scenārijos*, salīdzinot ar A6 scenāriju 0%

Faktiski visām specializācijām neizdevīga būtu agrākā ieviešana. Ekonomiski tomēr maznozīmīgas atšķirības, ja ieviešana notiek 2009.gadā

	2006:		2009: S _{6,9}	2013: S _{6,9}
	S ₆	S ₉ , A ₉		
Laukkopība	-5	10	4	4
Govkopība	7	9	-2	-2
Cūkkopība, putnkopība	-1	0	0	0
Jaukta augkopība	-5	9	1	1
Jaukta lopkopība	0	5	-2	-2
Jauktas saimniecības	0	9	0	0
Vidēji	-1	8	1	1

Ienākumu pārmaiņas dažādu grupējumu (pēc lieluma) saimniecībās S6 un S9 scenārijos*, salīdzinot ar A6 scenāriju, %

	2006:		2009:	2013:
	S ₆	S ₉ , A ₉	S _{6,9}	S _{6,9}
Ģimenes saimniecības	0	9	1	1
Uzņēmumi	-1	8	0	0
Vidēji	-1	8	1	1

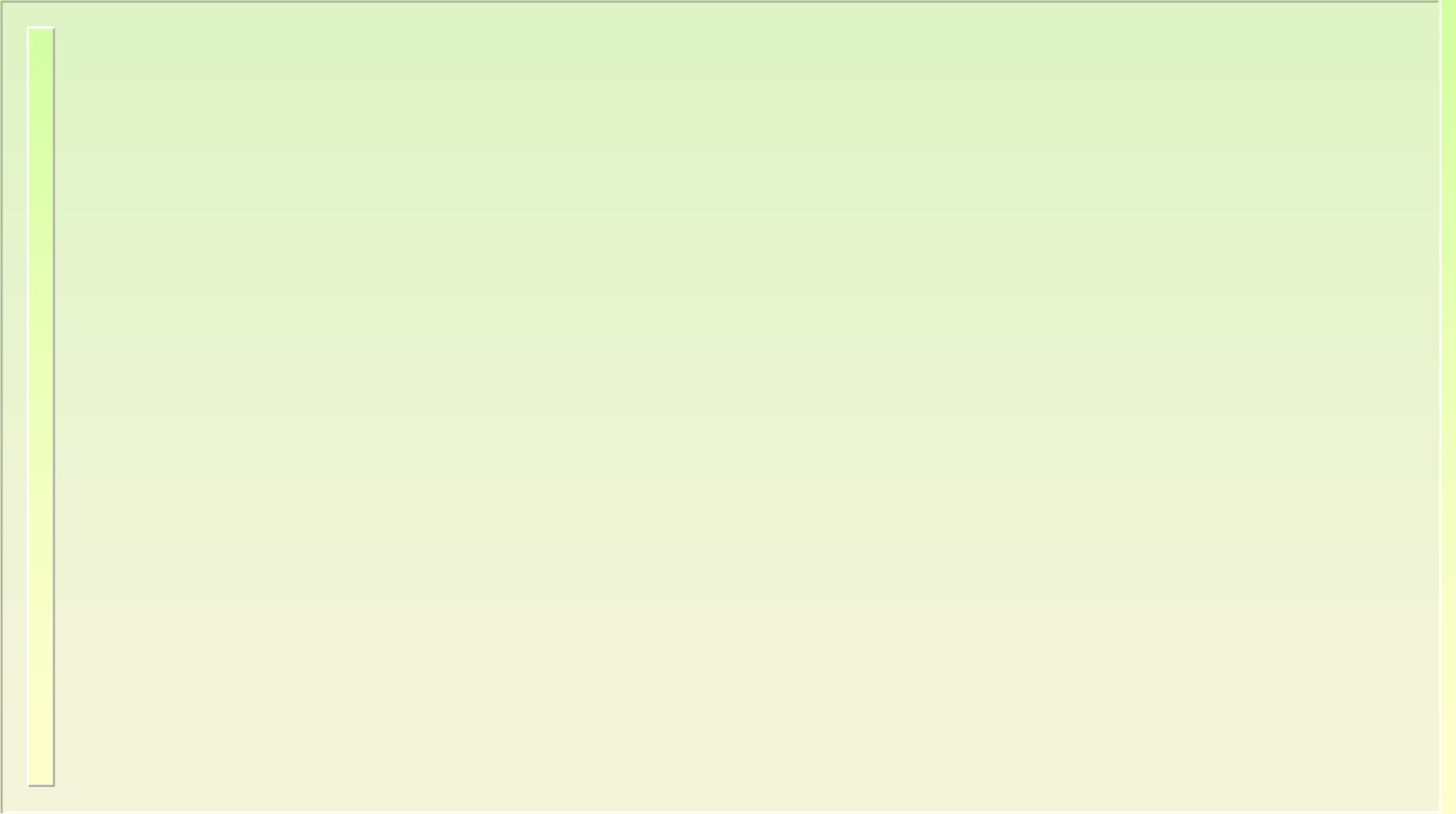
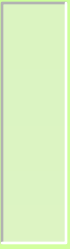
Līdzīgi pa saimniecību tiem: faktiski abiem tiem neizdevīga būtu agrākā ieviešana.

Ekonomiski tomēr maznozīmīgas atšķirības, ja ieviešana notiek 2009.gadā

* Novirze = $(S_x - A_6) / A_6 * 100\%$

Un noslēgumā

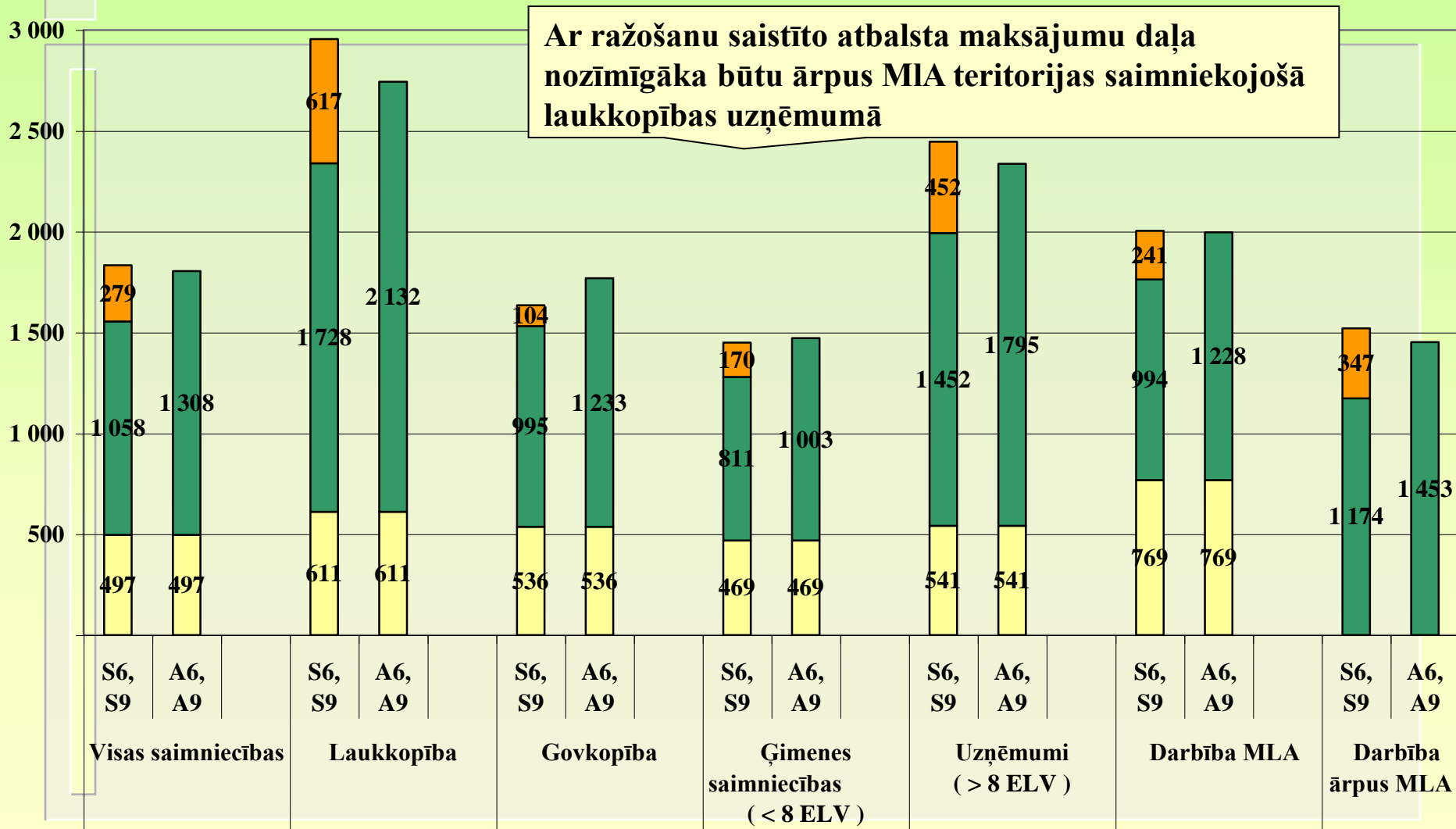
- ❑ Saprātīga reformētās politikas pilnīga ieviešana neradīs sitieni pa Latvijas lauksaimnieku kabatām
- ❑ Tomēr nav vienotas atbildes par labāko izvēli
- ❑ Kas kam svarīgāks? Un ko sabiedrība vēlas no lauksaimniecības
 - ražošanas fiziskie apjomi *vs* saimnieku ienākumi (peļņa?)
 - saimniecisko lēmumu brīvība *vs* “valsts rekomendācija”
 - efektīvāka saimniekošana *vs* nodarbinātība lauku apvidos
 - vienkāršāka administrēšana *vs* regulējošāka politika
 - agrāko paražu turpināšana *vs* piemērošanās jauniem apstākļiem
 - intensīvi apsaimniekotas LIZ *vs* “ainaviska” daudzveidīga vide
- ❑ Sabiedrībai jāizvēlas un lēmumus jāizsver ...

Esam ievērtējuši daudzus aspektus, bet Ko pagaidām neesam darījuši?

- ❑ Prognozējuši un kvantitatīvi vērtējuši saimniecību struktūras pārmaiņas
- ❑ Vērtējuši saimniecību struktūras attīstībai un efektivitātes pārmaiņām nepieciešamās investīcijas
- ❑ Uzlikuši ierobežojumu izmanto lauksaimniecības zemju platībām pēc TM reformētās sistēmas ieviešanas
- ❑ Spējuši novērtēt MLA maksājumu nosacījumu pārmaiņas pēc 2006. gada. Bet MLA ir nozīmīga ietekme uz lauksaimniecības ražošanas attīstību Latvijā
- ❑ “enerģētiskās” lauksaimniecības attīstības iespējas

Valsts atbalsts dažādo saimniecību grupējumu vidējā saimniecībā 2009.gadā, Ls uz darbaspēka vienību

MLA Vienotais maksājums Saistītie maksājumi

Valsts atbalsts vidējā saimniecībā dažādos reģionos 2009.gadā, Ls darbaspēka vienību

